

۲۰۱۵

به نام خدا

تدفین در ایران و منطقه لوانت (از آغاز تا پایان دوره نوسنگی)

تالیف:

محمد حسین رضایی (استادیار گروه باستان‌شناسی دانشگاه نیشابور)

و

محسن سنگ برگان

سرشناسه	رضایی، محمدحسین، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	تدفین در ایران و منطقه لوانت (از آغاز تا پایان دوره نوسنگی) / تألیف محمدحسن رضایی و محسن سنگبرگان.
مشخصات نشر	تهران : نشر سمیرا، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۲۲۵ ص.
شابک	978-964-8955-71-2
وضعیت فهرست نویسی	قیفا
یادداشت	کتابنامه : ص. ۲۵۶ - ۲۵۹.
موضوع	تشییع و تدفین، مراسم -- ایران
موضوع	Funeral rites and ceremonies -- Iran
موضوع	تشییع و تدفین، مراسم -- خاورمیانه
موضوع	Funeral rites and ceremonies -- Middle East
موضوع	عصر نوسنگی -- ایران
موضوع	Neolithic period -- Iran
موضوع	عصر نوسنگی -- خاورمیانه
موضوع	Neolithic period -- Middle East
موضوع	عصر نوسنگی
موضوع	Neolithic period
شناسه افزوده	سنگبرگان، محسن، ۱۳۶۵ -
رده بندی کنگره	DSR ت ۶۵۷ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی	۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۵۱۰۰

میراث کتاب

ایر

تدفین در ایران و منطقه لوانت (از آغاز تا پایان دوره نوسنگی)

محمد حسین رضایی (استادیار گروه باستان شناسی، دانشگاه نیشابور)

و محسن سنگ برگان

نشر سمیرا با همکاری میراث کتاب

چاپ اول، ۱۰۰۰ نسخه، ۱۳۹۸

امور اجرایی: میراث کتاب

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۹۵۵-۷۱-۲

قیمت: ۴۵۰۰۰ تومان

مرکز فروش: میراث کتاب

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۶۶۳۴۵ و ۰۲۱-۶۶۴۶۶۳۴۸

تقدیم به:

همسر عزیزم، که سانه الف الهی در زندگی من است.

رضایی

مادر عزیزم، سنگ صبوری که الفبای زندگی را به من آموخت.

سنگ برگان

فهرست مطالب

۹	پیش گفتار
۱۳	مقدمه
۱۷	فصل اول: تدفین، تفاسیر باستان شناسانه و روش شناسی
۱۷	بخش نخست: تدفین و مسائل مربوط به آن
۱۷	موقعیت تدفین
۱۸	جهت تدفین
۱۸	سن و جنسیت تدفینی
۱۸	آماده سازی تدفین
۱۹	تزیینات شخصی
۱۹	داده های همراه متوفی
۲۰	بخش دوم: تفاسیر باستان شناسانه در خصوص تدفین
۲۶	بخش سوم: روش شناسی
۲۹	فصل دوم: شیوه های تدفین در دوره پارینه سنگی میانی
۲۹	مقدمه
۲۹	شیوه های تدفین
۳۱	تدفین در دوران پارینه سنگی میانی (نئاندرتال ها)
۳۲	ویژگی تدفین های دوره پارینه سنگی میانی
۳۴	پناهگاه لافراسی
۳۵	غار آمود
۳۹	غار شنیدار
۴۶	نظر پژوهشگران مختلف در خصوص تدفین های شنیدار
۴۷	فصل سوم: شیوه های تدفین در دوره پارینه سنگی جدید
۴۷	مقدمه
۴۹	بررسی تدفین در دوران پارینه سنگی جدید
۴۹	بررسی تدفین های محوطه اوهاالو II
۵۴	بررسی تدفین های محوطه سونجیر
۵۷	بررسی تدفین های پناهگاه ولهو
۶۱	فصل چهارم: شیوه های تدفین در دوره فرا پارینه سنگی
۶۱	شرایط زندگی انسان در دوران فراپارینه سنگی

۶۴	دوره فرا پارینه سنگی آغازین
۶۷	بخش نخست: بررسی تدفین های دوره فراپارینه سنگی آغازین و میانی در منطقه لوانت
۶۸	بررسی تدفین های محوطه اوبون الحمام
۷۲	بررسی تدفین های محوطه عین قاضی
۷۵	بخش دوم: بررسی تدفین های دوره فراپارینه سنگی در ایران
۷۵	بررسی تدفین غارهای هوتو و کمر بند
۸۱	فصل پنجم: بررسی تدفین های دوره فراپارینه سنگی پایانی یا ناتوفیان در منطقه لوانت
۸۱	انسان در دوران فراپارینه پایانی
۸۶	بررسی تدفین های محوطه عین ملاحه
۹۲	بررسی تدفین های محوطه الواد
۹۶	بررسی تدفین های غار هیونیم
۱۰۳	فصل ششم: فرضیه های مطرح شده در خصوص آغاز دوره نوسنگی
۱۰۳	مقدمه
۱۰۳	آغاز دوره نوسنگی بر مبنای تغییرات محیط و محدودیت های انسانی
۱۰۶	آغاز دوره نوسنگی بر اساس نظریه ندادگرایی و مذهب
۱۰۷	آغاز دوره نوسنگی بر مبنای نظریه ذهن و گرایشی و توانایی ذهن انسان
۱۰۸	جمع بندی
۱۰۹	فصل هفتم: جغرافیای زیستی و دوره نوسنگی در منطقه لوانت
۱۰۹	منطقه لوانت
۱۱۰	جغرافیای منطقه لوانت
۱۱۰	اقلیم و پوشش گیاهی منطقه لوانت
۱۱۱	دیرین اقلیم منطقه لوانت
۱۱۲	نوسنگی در منطقه لوانت
۱۱۳	نوسنگی پیش از سفال (PPNA)
۱۱۴	نوسنگی پیش از سفال (PPNB)
۱۱۷	نوسنگی پیش از سفال (PPNC)
۱۱۹	فصل هشتم: شیوه تدفین دوره نوسنگی در منطقه لوانت
۱۱۹	مقدمه
۱۲۰	محوطه جریکو
۱۲۲	شیوه تدفین در محوطه جریکو
۱۲۵	محوطه عین غزال
۱۲۶	شیوه های تدفین در محوطه عین غزال
۱۳۰	محوطه نثیو هگدود
۱۳۱	شیوه های تدفین در محوطه نثیو هگدود

۱۳۴	تل حلولا.....
۱۳۶	شیوه های تدفین در محوطه حلولا.....
۱۳۸	محوطه ابوهریره.....
۱۴۱	شیوه های تدفین در محوطه ابوهریره.....
۱۴۳	محوطه وادی قینان یا WF16.....
۱۴۵	شیوه های تدفین در محوطه وادی قینان.....
۱۴۸	محوطه التیت- یام.....
۱۴۹	شیوه های تدفین در محوطه التیت -یام.....
۱۵۰	گونه و شکل ظاهری قبور.....
۱۵۰	وسایل تدفین، داده های همراه متوفی.....
۱۵۱	تدفین های ابتدایی و ثانویه.....
۱۵۳	فصل نهم: جغرافیای زیستی و دوره نوسنگی در فلات ایران.....
۱۵۹	مقدمه.....
۱۵۳	فلات ایران.....
۱۵۳	ناهمواری های فلات ایران.....
۱۵۴	جغرافیای زیستی فلات ایران در آغاز دوره نوسنگی.....
۱۵۵	ایران در دوره نوسنگی.....
۱۵۶	استقرارهای دوره نوسنگی در ایران.....
۱۵۶	اقتصاد معیشتی در دوره نوسنگی بی سفال.....
۱۵۷	معماری و فضاهای سکونتگاههای دوره نوسنگی در ایران.....
۱۵۹	فصل دهم: شیوه های تدفین دوره نوسنگی در ایران.....
۱۵۹	تپه علی کش.....
۱۶۰	شیوه های تدفین در تپه علی کش.....
۱۶۵	محوطه گنج دره.....
۱۶۶	شیوه های تدفین در محوطه گنج دره.....
۱۶۸	تپه عبدالحسین.....
۱۶۹	شیوه های تدفین های در تپه عبدالحسین.....
۱۷۰	تپه حاجی فیروز.....
۱۷۱	شیوه های تدفین در تپه حاجی فیروز.....
۱۸۱	تپه شیخی آباد.....
۱۸۱	شیوه های تدفین در تپه شیخی آباد.....
۱۸۴	تپه زاغه.....
۱۸۵	شیوه های تدفین در تپه زاغه.....
۱۸۹	محوطه چغا سفید.....

۱۸۹	شیوه های تدفین در محوطه چغاسفید
۱۹۲	تپه سلیک
۱۹۳	شیوه های تدفین در تپه سلیک
۱۹۴	تدفین در سایر محوطه های نوسنگی ایران
۱۹۵	فصل یازدهم: برآیند
۲۰۷	کتاب شناسی و منابع
۲۰۷	منابع فارسی:
۲۰۹	منابع لاتین:
۲۲۱	فهرست اعلام

www.ketab.ir

پیش گفتار

هر روش یا شیوه ای که ملت های مختلف جهت رفتار با مردگان خویش داشته اند، برگرفته از نگرش آنها به مرگ است که سبب بروز رفتار های مختلف در قبال جسد یا متوفی شده است. این پدیده در ادوار مختلف زندگی بشر دچار تحول شده و تغییر پیدا کرده است. در این کتاب تلاش می کنیم با مطالعه و بررسی تدفینها از آغاز تا پایان دوره نوسنگی با تمرکز بر دو منطقه لوانت و فلات ایران، به برخی از پرسشها در خصوص چرایی و مفاهیم تدفینی، روش ها، شیوه های مختلف تدفینی و رفتار با مردگان پاسخ دهیم. در این راستا، کتاب حاضر در یازده فصل تنظیم شده است. در فصل اول، به تفصیل کلیاتی در خصوص تدفین، تفاسیر باستان شناسانه و روش شناسی در سه بخش ائنه می گردد. بخش نخست به مباحثی در خصوص موقعیت، جهت و جنسیت تدفین ها، داده های تدفینی، آماد سازی متوفی و شیوه های مختلف تدفین در مناطق مختلف می پردازد. بخش دوم تفاسیر باستان شناسانه و نظریات مکاتب مختلف در خصوص تدفین و شیوه های تدفینی و مفاهیم و باورها مورد بررسی قرار می گیرد و در بخش سوم روش و شیوه انجام پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل دوم شیوه های تدفین در دوره پارینه سنگی میانی را مورد بررسی قرار می دهد، که اولین تدفینهای صورت گرفته از این دوره شروع می شود. با وجود اینکه تدفین های کاملی از انسان های نئاندرتال در نقاط مختلف جهان کشف شده، ولی باز در خصوص وجود تدفین در این دوران همچنان تردید وجود دارد. ولی به تازگی مطالعات و پژوهشهایی جدیدی شکل گرفته، که سعی در اثبات کردن وجود تدفین های تعمدی در میان نئاندرتالها دارند که، نمونه آن پژوهش های صورت گرفته در خصوص تدفین های لاجانیا، ایوکس-ساینت است. در این فصل تدفین های کشف شده از محوطه هایی مانند غار شنیدار، پناهگاه لافراسی و غار آمود مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل سوم، ابتدا به وضعیت زندگی بشر در دوران پارینه سنگی جدید پرداخته شده است و سپس نظریاتی که در خصوص شروع این دوره مطرح شده، مورد بررسی قرار گرفته است. برخلاف دوران پارینه سنگی میانی که بیشتر تدفین های یافت شده در درون غارها انجام گرفته اند و سبب مرگ متوفی سقوط صخره بوده است، سبب شده نگاه برخی از پژوهشگران به این تدفین ها هنوز با شک همراه باشد. اما در خصوص تدفین های دوران پارینه سنگی جدید به حد کافی مدارک مستدل وجود دارد و جایی برای شک و تردید در خصوص

غیر عمدی بودن این تدفین ها باقی نمی ماند. در ادامه این فصل به بررسی شیوه های تدفین در دوره پارینه سنگی جدید و معرفی برخی از محوطه هایی که تدفین های این دوره از آن بدست آمده می پردازیم، از جمله محوطه اوهالو II، سونجیر و پناهگاه ولهو.

در فصل چهارم، مانند فصل قبل ابتدا به وضعیت زندگی بشر در دوران فراپارینه سنگی پرداخته شده و سپس نظریاتی که در خصوص شروع این دوره مطرح شده، مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به ویژگی ها و تغییراتی که در طول دوران فراپارینه سنگی روی داده است، برخی از پژوهشگران این دوره را به دو قسمت تقسیم می کنند، دوران فراپارینه سنگی (آغازین و میانی) و دوران فراپارینه سنگی جدید که در منطقه لوانت معرف دوره ناتوفیان است. لذا در این فصل به بررسی تدفین های فراپارینه سنگی آغازین و میانی پرداخته می شود. در همین راستا این فصل در دو بخش مورد بررسی قرار می گیرد که، بخش نخست تدفینهای فراپارینه سنگی آغازین و میانی در منطقه لوانت و بخش دوم، تدفینهای دوره فراپارینه سنگی در فلات ایران را مورد بررسی قرار می دهد.

در فصل پنجم، مانند فصل قبل ابتدا به وضعیت زندگی بشر در دوران فراپارینه سنگی پایانی (ناتوفیان) و معرفی دوره ناتوفیان و ابتدائی که به آن نخستین بار در این دوره صورت گرفته، پرداخته شده است. همانطور که در پاراگراف قبل اشاره شد، دوره فراپارینه سنگی در منطقه لوانت به دو قسمت تقسیم می شود که، شامل فراپارینه سنگی آغازین و میانی و همچنین فراپارینه سنگی پایانی (ناتوفیان) است. در این فصل تدفینهای کشف شده برخی از محوطه های دوره ناتوفیان از جمله عین ملاحه، الواد و هیونیم در منطقه لوانت مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است.

در فصل ششم به فرضیات مطرح شده در خصوص آغاز دوره نوسنگی پرداخته شده است. نظریاتی که بر مبنای تغییرات محیطی و محدودیت های انسانی (نظریات بریدوو و -المند)، نظریات فشار جمعیتی (نظریات مارک کوهن و بوم شناختی هریس و نوسانات آب و هوایی، بار-یوسف) آغاز دوره نوسنگی بر پایه نمادگرایی و مذهب (نظریه ژان کون) و آغاز دوره نوسنگی بر پایه نظریه ذهنیت گرایی و توانایی ذهن انسان (نظریه میتن، نظریه ژن برتر کارتر) اشاره دارند.

در فصل هفتم، جغرافیای زیستی و دوره نوسنگی در منطقه لوانت مورد بررسی قرار گرفته است. لوانت که در حال حاضر لوانت مدیترانه ای نیز نامیده می شود، شامل مناطقی است که در ساحل شرقی دریای مدیترانه قرار گرفته و به وسیله کوههای زاگرس و توروس^۱ در شمال و دره رودخانه فرات در شمال شرق آن محدود شده و همچنین در قسمت جنوب و جنوب شرقی آن بیابان های سوریه، عربستان، سینا^۲ و نگو^۳ قرار دارد. این منطقه به صورت شمالی و جنوبی دارای طول ۱۱۰۰ کیلومتر و به صورت شرقی و غربی طول آن در حدود

^۱ . Zagros and Taurus

^۲ . Sinai Peninsula

^۳ . Negev

۲۵۰ تا ۳۵۰ کیلومتر است. در ادامه این فصل بر مبنای تغییراتی که در شیوه معیشت و شیوه زندگی و همچنین عناصر فرهنگی موجود در دوران نوسنگی، در منطقه لوانت روی داده، این دوران به دو قسمت کلی شامل نوسنگی پیش از سفال و نوسنگی باسفال تقسیم می شود. در تقسیم بندی جزئی تر، دوره نوسنگی پیش از سفال بر مبنای تغییرات روی داده فرهنگی، به سه دوره کوچک تر شامل نوسنگی پیش از سفال A, B, C تقسیم شده است و به معرفی هر کدام از این دوره ها پرداخته شده است.

در فصل هشتم، شیوه های تدفین در دوره نوسنگی در منطقه لوانت به تفصیل مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. در این راستا به بررسی شیوه های تدفین در میان محوطه های دوره نوسنگی منطقه لوانت از جمله جریکو، عین غزال، نتیو هگدود، حلولا، ابوهیره، وادی فینان (WF16) و التیت یام پرداخته شده است.

در فصل نهم، جغرافیای زیستی و دوره نوسنگی در فلات ایران مورد بررسی قرار گرفته است. این فصل، ابتدا به معرفی فلات ایران، اهمیت های و جغرافیای فلات ایران می پردازد، سپس دیرین اقلیم فلات ایران در دوره نوسنگی مورد بررسی قرار گرفته و در ادامه به معرفی دوره نوسنگی و تقسیمات صورت گرفته در خصوص این دوره در ایران پرداخته شده است. نوسنگی در ایران به دو فاز تقسیم بندی می شود که شامل نوسنگی باسفال و نوسنگی بی سفال است. برخی موارد از دوره نوسنگی زاگرس، تحت عنوان نوسنگی ۱ یا ۲ نام برده می شود که، در طی دوره نوسنگی ۱ در زاگرس، نسبت به منطقه لوانت آب و هوا به صورت آهسته تر رو به بهبودی رفته است. محوطه های کوچک در ارتفاعات بالای زاگرس در دوران نوسنگی ۱، احتمالاً با حرکت های دامپروران در تابستان و زمستان مسکون شده بودند. از اینرو مدارکی که از هر دو نوع محوطه های کوهپایه ای و مرتفع بدست آمده، حاوی ارتباط آنها با حرکت های دامپروری است که امروزه نیز ادامه دارد. در پایان این فصل اقتصاد معیشتی، معماری و فضای سکونتگاهی دوره نوسنگی در ایران مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است.

فصل دهم، شیوه های تدفین دوره نوسنگی در فلات ایران، به تفصیل مورد مطالعه و بررسی قرار می دهد. در این راستا به بررسی شیوه های تدفین در محوطه های دوره نوسنگی، از جمله علی کش^۱، گنج دره، عبدالحسین، حاجی فیروز، شیخی آباد، زاغه، چغاسفید و سیلک پرداخته شده است.

در فصل یازدهم که تحت عنوان برآیند ارائه شده است، سیر تحول شیوه های تدفین و باورها و مراسم تدفینی در دو منطقه ایران و لوانت مورد ارزیابی و مقایسه قرار گرفته و به تاثیر محیط و جغرافیا بر شیوه ها و سنن مختلف تدفینی در این مناطق پرداخته شده است.

امید است کتاب حاضر به عنوان یک مرجع در خصوص تدفین و باورهای مذهبی، مورد استفاده باستان شناسان و علاقمندان به باستان شناسی قرار گیرد. بر خود لازم می دانم از دوستان و همکاران عزیزم آقای دکتر عمران گاراژیان و دکتر مصطفی خزایی کوهپیر که در تهیه و نگارش کتاب ما را یاری رساندند، کمال تشکر را داشته

^۱. Ali Kosh

باشم. همچنین از دوستان و همکاران عزیزم، خانم دکتر پرستو مسجدی و دکتر حسن باصفا که پیش نویس اولیه این کتاب را مطالعه کردند و نظرات ارزشمندی را ارائه نمودند، کمال تشکر را دارم. همچنین از دانشجویان عزیز، آقای فرشید مسیح نیا، امیرحسین قدمگاهی و خانم راضیه دهقانی که در ویرایش و صفحه آرایی کتاب به ما کمک فراوانی نمودند، بی نهایت سپاسگذارم. در پایان از آقای رنجبر شورایی، مسئول محترم انتشارات میراث کتاب (سمیرا) که تلاش ستودنی جهت چاپ کتاب حاضر نمودند، کمال سپاس و امتنان را دارم. بدون شک بدون کمک این عزیزان این امر به سرانجام نمی رسید. بر این اساس، لازم است اشاره کنم که اشتباهات بجای مانده نگارشی و تفسیری کاملاً بر عهده اینجانب است.

محمد حسین رضایی

اسفند ماه ۱۳۹۶

مقدمه

مطالعه شیوه تدفین پتانسیل بازسازی فرهنگ گذشته را داراست. با استفاده از داده های همراه تدفین ها امکان بازسازی برخی از جنبه های اعتقادی و مادی گذشتگان فراهم می شود. با مطالعه این داده ها در مناطق مختلف، علاوه بر اینکه می توان تا حدودی تاثیر اقلیم و شرایط محیطی موثر زندگی در برگزیدن روش تدفین در میان اقوام مختلف را شناخت، می توان از این مطالعات برای تعیین ارتباطات فرهنگی میان اقوام مختلف با مقایسه شباهت ها و تفاوت های موجود در میان شیوه و رفتارهای بروز پیدا کرده در تدفین بهره جست. بیشتر پژوهش های صورت گرفته در خصوص ارتباطات فرهنگی بین اقوام مختلف در دوران نوسنگی از ردیابی کالای ها مادی که محل مشخصی برای تدفین آنها وجود دارد، استفاده کرده اند. این کالاها که گاهی شامل سنگ های معدنی به طور مثال ابسیدین و یا سنگ های تولید شده در یک مکان مشخص می باشند که، گاه با مقایسه وجود این اشیاء در مناطق مختلف ارتباطات فرهنگی این مناطق با محل تولید شیء تایید می شود. اما تاکنون کمتر پژوهشی به بررسی تاثیر اقلیم و جغرافیا در برگزیدن شیوه تدفین و همچنین ارتباطات فرهنگی در بین اقوام از طریق مطالعه سنت های تدفین پرداخته است.

تعیین جنبه های غیر مادی فرهنگ های پیش از تاریخ به دلیل نبود هیافت های تئوریک و روش شناختی مناسب، یکی از پیچیده ترین شاخه های پژوهشی باستان شناسی است. به علاوه، جنبه های مادی، نشانه های ملموس، جنبه های معنوی فرهنگها به صورت محدود از کاوش های باستان شناسان کشف می شود. در عین حال در تبیین جنبه های غیر مادی فرهنگهای پیش از تاریخ، هرگونه تحلیلی از این فرهنگها یک سویه خواهد بود. چون در هر حال فرهنگها چه در گذشته و چه در حال دارای دو بعد عادی و معنوی هستند و لزوم آگاهی بدانها از هر نظر ضروری است (طلایی، ۱۳۸۱: ۱۷۴). نگرش متفاوت به موضوع مرگ از ادوار پیش از تاریخ تاکنون، باعث رعایت الگوهای متفاوتی در نحوه تدفین اجساد شده است. تنوع در کیفیت و کمیت اشیایی که به همراه جسد به خاک سپرده می شد، حالت سر، بدن، دستان و پاهای جسد و نحوه معماری و تزئینات گور، نشان دهنده گوناگونی نظام های اعتقادی، سازمانهای اجتماعی و سیاسی و روابط اقتصادی در فرهنگ های مختلف می باشد (فیروزمندی و لباف خانیکی، ۱۳۸۵: ۶۸).

قبر و شیوهای تدفین اطلاعات بسیار زیادی در زمینه گاهنگاری، قوم نگاری، انسان شناسی، روابط اجتماعی و اقتصادی و طبقات اجتماعی در اختیار پژوهشگران قرار می دهد. مطالعه و بررسی طبقات اجتماعی یک رهیافت ریشه دار در باستان شناسی است (Child, 1957). اما به دنبال انتشار کتاب "چشم اندازهای نوین در باستان شناسی" در سال ۱۹۶۸ توسط بینفورد، پژوهش های نسبتا زیادی درباره سنت های تدفینی و ابعاد مختلف آن صورت گرفته است (Binford, 1968). در اوایل دهه هفتاد میلادی در آمریکای شمالی اینگونه مطالعات اهمیت بسیار زیادی پیدا کرد و نهایتا جایگاه ویژه ای در چارچوب روشها و تئوریهای باستان شناسی پیدا نمود (Brown, 1981:3). از سوی دیگر این گونه مطالعات زمینه های لازم را در شفاف سازی نظریه ها و مسائل روش شناختی باستان شناسی فراهم آورد (Renfrew 1994:45-54). در عین حال بعضی از متخصصین، ارزشهای نظریه پردازانه داده های قبر و سنت های تدفین را رد نموده اند (Piggott, 1973).

تدفین ها و داده های همراه تدفین، یکی از مهم ترین داده های باستان شناسی به شمار می آیند که، مثابه روزنه هایی برای ارتباط بین عصر حاضر و دنیای گذشتگان بوده اند و روایت کننده داستان زندگی متوفی چه به لحاظ اعتقادی و چه به لحاظ مادی هستند. گذشته از آن با واکاوی و تفسیر مواد فرهنگی حاصل از تدفین می توان اطلاعات فراوانی را از گذشته اعتقادی و مادی افراد به دست آورد. سنت ها و شیوه های تدفین به یکباره خلق نشده اند و در اثر گذشت زمان عامل زیادی بر شکل گیری آنها موثر بوده اند که، می توان در بین این عوامل به تاثیرگذاری و ارتباطات بین فرهنگ های مختلف اشاره کرد. که در این پژوهش شیوه های تدفین در فلات ایران و منطقه لوانت را مورد مطالعه و بررسی قرار خواهیم داد.

لوانت واژه ای فرانسوی شامل سوریه، اردن، لبنان و اسرائیل است. منطقه لوانت ۱۱۰۰ کیلومتر طول و ۲۵۰ کیلومتر عرض، و وسعتی در حدود ۳۸۰۰۰ کیلومتر مربع در شرق مدیترانه را در بر می گیرد. از سمت جنوب به داخل کشور، از شمال به ترکیه، از شرق به اردن و سوریه و از غرب به شبه جزیره سینا مشرف است. این منطقه با توجه به داده های باستان شناسی و نوع آب و هوا و پوشش طبیعی و تنوع حیوانات منطقه ای مهم به شمار می آید (Maher 2012: 70). مانند خود بقایا، یافت تدفین و اشیاء درون قبر افراد، اطلاعات زیادی در خصوص جهان بینی مردمان این منطقه در دوره ناتوفیان را به ما می دهد. تدفینها اغلب در یک گودال کم عمق با بدنی خمیده، یا بصورت گروهی یا قبوری که دوباره استفاده شده اند و به تدفین های ثانویه معروفند انجام گرفته است (Maher 2012: 75). در چندین مورد جمجمه جدا از بدن دفن شده است (غار هیونیم، نهال اورن، عین ملاحه) که منادی یک شیوه نوسنگی است. مشابه این شیوه تدفین در دوره ناتوفیان، سپس در میان فرهنگ های نوسنگی در مناطق مختلف گزارش شده است، از جمله در میان تدفین های به دست آمده از محوطه اتلیت - یام در ساحل شرق فلسطین اشغالی، نوعی تدفین ثانویه گزارش شده است که در آن استخوان ها پس از جداسازی گوشت از بدن دفن شده اند (Galili et al 2004:12). تدفین های ثانویه هم بصورت مجزا و

هم در ترکیب با تدفین های اولیه یافت شده است. تدفین های ثانویه که در اوایل دوره ناتوفیان رواج بیشتری داشته است به عنوان شاهدی دال بر افزایش حرکت گروهها تفسیر شده است. یک شیوه تدفینی خاص که بصورت تدفین مشترک انسان با سگ است، در دو قبر (در عین ملاحه و هیونیم) مشاهده می شود (Bar-Yosef 1998: 164). در این کتاب سعی ما بر آن است که سنتها و شیوه های تدفین را از ابتدا تا پایان دوره نوسنگی را در فلات ایران و منطقه لوانت مورد مطالعه قرار دهیم و به بررسی وجوه افتراق یا تشابه این شیوه های تدفین در این دو منطقه و چرایی و آئین های تدفینی و همچنین به بررسی تاثیر شرایط محیطی بر سنت های مختلف تدفینی بپردازیم.